

FARO-WERKSESSIE DEMOCRATISCHE VERNIEUWING

Amersfoort, 9 mei 2022

Verantwoording

Dit document bevat een uitwerking van de flapovers van de Faro-werksessie over Democratische vernieuwing, gehouden op maandag 9 mei 2022 in de Sint Aegtenkapel te Amersfoort. Tijdens deze werksessie is, na een introductie en kennismaking, in twee rondes gewerkt aan mogelijke ambities en ideeën voor het thema Democratische vernieuwing rondom cultureel erfgoed die een plek zouden moeten of kunnen krijgen in de Uitvoeringsagenda Faro (te verschijnen in het najaar van 2022). In ronde 1 is gewerkt aan het inventariseren van ambities voor de nabije toekomst. En in ronde 2 zijn concrete ideeën voor een kansrijke toepassing geformuleerd.

Deelnemers aan de werksessie:

Ariadne Onclin
Bernard Stikfort
Fenna van Hout
Frank Altenburg
Frans Soeterbroek
Gerard Rooijackers
Jim Hendriks
Jorien Kranendijk
Jouke van der Werf
Kristel Jeuring
Lilian Grootswagers
Machteld Linssen
Margreet van der Pijl (moderator)
Marjolein Sanderman
Niels Vollaard

Auteur:

Frank Altenburg (RCE)

Ronde 1 (Mapping): Inventariseren van ambities voor de nabije toekomst

Vraag: Welke ambities heb je/heeft je organisatie om burgers beter aan zet te krijgen met erfgoed?

Groep 1: Ambities voor de nabije toekomst:

Bevorderen van zelfbewustzijn bij erfgoedparticipanten.

Visie op hun positie is vertroebeld. Zijn in het keurslijf van de 'vrijwilliger' gedwongen.

Herpositionering van erfgoed.

Erfgoed inzetten voor een duurzame samenleving.

Laten zien waar erfgoed al van belang is. Bijvoorbeeld bij:

- Herontwikkeling wijk
- Herbestemming

Benutten van rapport "Heritage counts for Europe".

Holistische benadering (zichtbaarheid van erfgoed binnen andere domeinen).

Change of mindset:

- Bij initiatiefnemer
- Bij beleidsambtenaar (steun en erkenning voor ambtenaar binnen eigen organisatie)

Hoe zien 'commons' eruit in een stedelijke context?

Actie: Bescherm maatschappelijk erfgoed tegen 'uitverkoop'.

Overheid kan erfgoed niet 'cadeau doen' aan projectontwikkelaars.

Voorkom dat erfgoed als 'safe story' voor de buitenwereld wordt weggegeven door ontwikkelaars. Is nog te weinig belangrijk.

Dus: Harder worden in het ontwikkelen van een systematiek waar bedrijfsleven/commercie wordt meegenomen.

Nodig is: Cyclische dynamiek tussen systeem- en leefwereld.

Groep 2: Ambities voor de nabije toekomst:

Participatie vraagt systeemverandering. Daar ligt ambitie:

- Bij gemeentelijke organisatie
- Bij samenleving zelf

Hoe gebruik je de systeemwereld juist bij deze democratische vernieuwing?

Erfgoedbewustzijn (creëren):

- Niet uitgaan van wettelijke taken, maar juist investeren in niet-wettelijke taken. Het stuk vooraf
- Investeren in de gemeenschap
- Overall aanwezig zijn

Dit vraagt:

- Wederkerigheid (ook klaar staan als even niks te halen hebt)
- Gelijkwaardigheid
- Andere rollen/verantwoordelijkheden
- Expertise/middelen om aan te bieden

Groep 3: Ambities voor de nabije toekomst:

Bepalen wat erfgoed is:

- Ook als mensen het geen erfgoed noemen (bijvoorbeeld: Voetbalclub Elinkwijk. Biedt erfgoed ander perspectief om club te behouden?)
- Terminologie vermijden/aanpassen
- Voorkom NIMBY
- Niet meteen gekoppeld aan systeem:
- Andere vormen:
  - Right to bid
  - Verplicht participatief proces voor bepaalde plekken (juridisch problematisch)

Erfgoedplatform:

- Financiële middelen toekennen
- Gemeente ondersteunt
- Ook toegankelijk voor burgerinitiatief

Vernieuwing is: inclusiever, en verjongen (maar geen verplichting):

- Intensiveren op doelgroepen waar je nu niet bent
- Maak doelgroep specifiek!

Plekken van betekenis:

- Emotionele betekenis in plaats van monumentale/materiële, plus de gebruikswaarde
- Hoe borg je dat? (in Almere zit dit in de monumentenstatus doordat identiteits- en belevingswaarde aan criteria zijn toegevoegd)

Ronde 2 (Open space): Formuleren van concrete ideeën voor een kansrijke toepassing

Komen tot een concrete kansrijke toepassing voor de nabije toekomst:

1. De cyclische dynamiek tussen systeemwereld en de leefwereld
  - Methodiek ontwikkelen om cyclische dynamiek op gang te brengen en te houden
  - Erfgoed in een holistische benadering
2. Mobiliseren en empoweren van gemeenschapszin
3. Bewaren van 'Plekken van betekenis'
  - Mensen die nu nog ver van "erfgoed" afstaan hebben ontmoetingsplekken
  - Routes/plekken met emotionele betekenis

Idee 1: Bevorderen van de cyclische dynamiek tussen systeem- en leefwereld¹

Spelregels. Methodiek. Instrumenten.

Belangen van de leefwereld (burger) verankeren in de systeemwereld (overheid en/of markt).

Komen tot wederkerigheid.

Spelregels:

1. Mandaat (laag in de organisatie):

- Budget
- Middelen
- Uitvoering

- Gelijkwaardigheid. Elkaar wederzijds voor vol aanzien.
- Wat ingebracht wordt, mag niet zomaar worden verworpen
- 2. Geen veto vooraf (afspraken maken over geargumenteed afwijken)
- 3. Agendasetting: Niet op details achteraf participeren, maar in het beginstadium. Zorgen voor gelijkwaardige informatiepositie.
- 4. Niet de burger als expert, maar burger voor *common ground*: lange termijn
- 5. Niet doen: systeemwereld pronkt graag met de veren van de leefwereld

Jeuktaal:

- Proeftuin
- Klankborden

Hoe te komen tot concrete casus?

- Concreet in het werk ontwikkelen
- Publiek/privaat
- Met inzet van ontwikkelaars/verbinders RCE
- Moet niet door één partij gekaapt worden
- Goed opdrachtgeverschap
- Domeinoverstijgend
- Mogelijke casus: gemeente Westerveld/stichting CEPRO/WUR

---

¹ Waarbij de systeemwereld vaak staat voor: orde, hiërarchie, korte termijn.
En de leefwereld voor: nieuwe inzichten, bottom-up, lange termijn.

Idee 2: Mobiliseren en empoweren van (erfgoed)gemeenschappen²

Gelijkwaardigheid (tussen gemeente en bewoners):

- Aansluiten op agenda burger (in het bijzonder bij gevoelige thema's)
- Niet downloaden (van burgers)

Wederkerigheid:

- Meervoudige democratie
- Ambtenaar als *civil servant* (professional in leefwereld verankerd)
- Focus op lokale energie

Empowerment:

- Middelen voor inwoners
- Middelen om *civil servant* te zijn
- Zeggenschap over leefomgeving
- Preventief kijken naar jurisprudentie (voorafgaand check op mogelijke juridische obstakels/bredere interpretatie van de wet)
- Gemeenschapsparticipatie (niet alleen omwonenden)

---

² Dit kan zowel erfgoedgemeenschappen betreffen rondom bijvoorbeeld een monumentale kerk of een lokale traditie, als ook gemeenschappen in buurten en wijken die in processen van bijvoorbeeld buurt- of wijkvernieuwing doende zijn met erfgoed maken.

Idee 3: 'Plekken van betekenis' bewaren

Toepassing:

- Erfgoedvisie
- Omgevingswet
- Wijkaanpak

Voorwaarden:

- Proactief (niet achteraf)
- Vrijwillig
- Transparantie
- Uitnodigend/oprecht
- Consequenties in beeld

Wat:

- Instrumenten nodig om te inventariseren en mappen (voorbeeld: *assets of community value*, Verenigd Koninkrijk)
- Instrumenten voor borging
  - Gradaties/niveaus
  - Dynamiek
  - Uitvoeringsplan (bijvoorbeeld aanwijzen)

In omgevingsplan plekken van betekenis een status geven:

- In beeld hebben wat een aandachtsgebied is (» maatschappelijk relevant)
- Status: welke criteria?
  - Denk aan bijvoorbeeld 'cryptomunt'
  - Als manier naast denken van de systeemdenken-wereld
- Passend juridisch kader zoeken of ontwikkelen
- Denk ook aan verdrag van Granada

Begrip "welzijn" oprekken, zodat ook de opvattingen over de leefomgeving (» Omgevingswet) daar in passen

En verder:

- Wat is betekenis? Wat zijn de verhaallijnen, voor wie? Welke criteria?
- Afspraken over belangenafweging. Maatschappelijk belang gaat voor financieel belang
- Vergunningvrij gebruik op bepaalde plekken
- Juridisch borgen, maar hoe?
- Procesafspraken. Open planproces
- Sloopverbod
- Gedoogbeleid
- Functietoedeling/activiteiten toestaan met het oog op cultureel gebruik
  - In verband met identiteitswaarde
  - In verband met gebruikswaarde
  - In verband met toekomstige gebruikswaarde (bijvoorbeeld de enige plek waar iets zou kunnen)